

ТЕМА № 12

Косівський розпис. Авторська лялька "Косівська красуня"

Косівський розпис.

Естетику і стиль, народжені в українських Карпатах, не переплутаєш ні з чим. Найяскравіше вони виражені в декоративно-прикладному мистецтві, один із зразків якого – автентичний косівський розпис. Ця техніка названа по імені Косова – невеликого містечка в Івано-Франківській області, та оформилася в окрему традицію на рубежі 18 і 19 століть. Стилїстика косівського розпису розвинулася з традицій оформлення гуцульської кераміки. В околицях карпатських сіл знаходили багаті поклади натуральної глини, тому гончарство було одним з найпоширеніших в регіоні промислів. Технологія декорування карпатської кераміки – «ритування» – унікальна і не має аналогів. Спочатку виріб, покритий білою глиною, обпалюють в печі, потім розписують, покривають прозорою глазур'ю і випікають знову. Косівський розпис впізнаваний завдяки особливому колориту і графічним мотивами. Майстри використовували обмежену кількість кольорів: білий, зелений і різні відтінки охри, від світло-жовтого до коричнево. Рідше зустрічаються вкраплення синього кольору. У техніці косівського розпису оформляють посуд і предмети побуту, дитячі іграшки, сувеніри, пічні кахлі, декоративні плитки. До числа найбільш характерних виробів можна віднести кружки – в оригіналі їх називають «кухлі», миски, свічники, свистульки у вигляді овечок.

За мотивами косівського розпису була створена Валентиною Мірошник авторська лялька «Косівська красуня».

<https://www.facebook.com/valentinakuklamotanka>

Косівська красуня
Валентина Мірошник
2016

2016

ТЕМА № 13

Мезенський розпис. Авторська лялька "Мезенська Журавка", створена за мотивами розпису.

Традиційну культуру Російської Півночі неможливо уявити без мезенського розпису, який виник в селі Палащельє на березі річки Мезени, що протікає по межі тайги і тундри. І хотілося б відзначити, що розпис цей — не просто звичайний декоративний орнамент, він є ієрогліфічною писемністю сіверян. По стилістиці та техніці цей унікальний промисел, кілька століть служив для прикраси сільського побуту, можна віднести до самого архаїчного виду графічного розпису, що дійшов до нас з давніх часів.

Справжнє походження цього унікального розпису вченими не встановлено, і залишається загадкою до цього часу. Одні відносять композиційні сюжети розпису поганських вірувань, тобто до основ шаманського культу північних народів. Інші вважають, що коріння цього розпису набагато глибше, проводячи паралелі між мезенським розписом і наскельними зображеннями Заонежжя, які були виявлені сто років тому. А деякі мистецтвознавці навіть знаходять у мезенському розпису схожість за стилем і по техніці зі старовинними розписами народів Індокитаю і Середньої Азії.

Але, як би там не було, очевидно, що витoki його символів, що йдуть від міфологічного сприйняття світу давніми мешканцями півночі. Багато - ярусність композицій говорить про шаманські традиції, згідно яких світ поділений на три частини: підземну, наземну і небесну. А сам орнамент, що складається з символів, як слова з літер, можна було прочитати: нижній і середній яруси, заповнені оленями та конями, говорили про світ мертвих і живих, а верхній – птахами, розповідав про духів предків, які оберігали своїх нащадків. Ці світи поділялися горизонтальними орнаментальними стрічками і трактувалися по ярусах знизу вгору.

В розпису позначився побут і життя північного народу, який господарював полюванням, звідси й головні образи декоративного палащельського розпису – птахи, коні та олені, а кольорова гамма, була взята за основу – карміново-червона і чорна. Потрібно відзначити, що фарби в давнину виготовляли з природних матеріалів. Чорний отримували, змішуючи сажу з розчином деревних смол, а червоний — з родовищ прибережної коричневої глини. Набагато пізніше глина була замінена суриком, що зробило роботи майстрів більш яскравими і привабливими.

Орнаментальний декор наносився на відшліфовані негрунтовані дерев'яні вироби пір'їнками з глухаря або тетерева, дерев'яними паличками або саморобними китицями з людського волосся або білячого вушного ворсу. Для додання виробам яскраво-жовтих відтінків їх просочували лляною олією, а для довговічності і збереження малюнка їх покривали оліфою, яка до того ж надавала благородний золотистий колір фону.

Основним предметом побуту з давніх часів були прядки, на яких майстри зображували фризи зі стилізованими схематичними образами оленів, коней, птахів, розділеними стрічковим орнаментом, який складається з геометричних фігур.

Мезенський розпис, незважаючи на схематичність елементів, був насичений величезним символізмом. У свої візерунки старовинні майстри вкладали цілі розповіді та легенди, таким чином, залишаючи нащадкам послання та побажання. Бо кожен образ, елемент і завиток орнаменту мав своє певне значення. І навіть його розташування у візерунку грало важливу роль. Так, червоний кінь уособлював сонце, а розташовані один за одним коні позначали рух денного світила по небу.

Всі птахи – гуси, лебеді і качки позначали собою душі померлих родичів, які літають поблизу від своїх нащадків і приходять на допомогу в скрутну хвилину. Ялина вважалася символом чоловічої сили. Небесними породіллями, які дарують життя всьому на землі, були оленихи.

Стовбур міфологічного дерева життя розписували ромбами, що позначають численність роду предків, а коріння, завиті в спіралі, уособлювали підземний світ. Солярний знак, що увінчує верхівку дерева, виступав символом світу небесного, а його завите коріння позначало підземний світ. Використовувалася майстрами також численна символіка родючості землі – це і зорані поля, квіти, плоди і насіння.

За мотивами мезенського розпису була створена Валентиною Мірошник авторська лялька «Мезенська Журавка».

<https://www.facebook.com/valentinakuklamotanka>

ТЕМА № 14

Городецький розпис.

"Городецька розписна" авторська лялька

Городецький розпис — російський народний художній промисел. Існує із середини XIX століття, в районі міста Городець. Яскравий, лаконічний Городецький розпис (жанрові сцени, фігурки коней, півнів, квіткові візерунки), виконаний вільним мазком з білою та чорною графічною каймою, прикрашав прядки, меблі, віконниці, двері.

Городецький розпис бере свій початок від різьблених городецьких прядок: фігури вирізували з дерева іншої породи і вставляли у відповідну за формою заглибину-сідець. Вставки, зроблені з темного мореного дуба, рельєфно виділяються на світлій поверхні сідця. Таким чином, маючи лише два відтінки дерева і нескладний інструмент, народні умільці перетворювали поверхню дошки у справжню картину!

В нижньогородських розписах можна розрізнити два типи — Павловський та Городецький розпис, якими прикрашали скрині, дуги, сани, дитячі меблі, сідці для прядок і багато дрібних предметів побуту. Городецький стиль відрізняється, насамперед, змістовністю. У розписах основне враження дають жанрові сцени. Всі ці зображення умовні за характером, дуже вільні і декоративні за формою, а іноді межують з шаржем. Це — побут селянства, купецтва, яскравий парад костюмів. Значне місце займають квіткові мотиви — пишні «троянди», писані широко та декоративно. За висловом А. В. Бакушинського «майстер став справжнім живописцем». Про це ж говорить і В. С. Воронов, який писав, що «нижегородська манера представляє нам найбільш чистий варіант справжнього живописного мистецтва, що пододало рамки графічного полону і заснованого виключно на елементах живопису...» Поряд із реалістичними жанровими мотивами в городецьких розписах живуть й ідеалізовані, декоративні образи птахів та тварин.

Зустрічаються екзотичні леви та барси. Особливо часто зображення гарячого, сильного коня або півня в гордовитій, войовничій позі. Найчастіше це парні фігури, геральдично звернені одна до одної. Городецький майстер розпису любить квіти та букети. Вони всюди розкидані на полі розписів веселими гірляндами і букетами. Там, де дозволяє сюжет, майстер охоче користується мотивом пишної завіси, підхопленої шнурочком з китицями. Декоративність мотивів підкреслюється декоративністю кольору і прийомів. Улюблені фони — яскраво-зелений або напружений червоний, глибокий синій, іноді чорний, на якому особливо соковито розтікається різнобарв'я Городецького колориту. У характеристиці сюжету розбілені тони дають багаті відтінки колірних переходів. Розпис ведеться пензлем без попереднього малюнка, вільним і соковитим ударом. Він дуже різноманітний — від широкого мазка до найтоншої лінії і віртуозного штриха. Робота майстра швидка і головне економна. Тому вона дуже узагальнена, проста по прийомам, вільна в русі кисті руки.

За мотивами городецького розпису була створена Валентиною Мірошник авторська лялька "Городецька розписна"

<https://www.facebook.com/valentinakuklamotanka>

Городецька розписна
Валентина Мірошник
2016

ТЕМА №15

Петриківський розпис.

"Петриківська мальованка" авторська лялька.

Петриківський розпис, або «петриківка» — українське декоративно-орнаментальне народне малярство, яке сформувалося на Дніпровщині в селищі Петриківка, звідки й походить назва цього виду мистецтва.

Вважається, що петриківський розпис походить від селянського хатнього стінопису. Вкривати стіни розписом у різні періоди було притаманно для багатьох частин України, причому різні регіони мали свої особливості. Зовнішні стіни хат було прийнято розмальовувати наново кожної весни або двічі на рік. Окрім стін розписом вкривали побутові речі з дерева та інших матеріалів, особливо скрині, зокрема весільні. Пізніше виникли так звані «мальованки» — розписи на папері, які майстрині могли готувати заздалегідь і прикрашати таким чином внутрішні стіни хат, не відвідуючи їх.

Є також зразки наддніпрянських ікон з рослинним орнаментом, які датують кінцем XVIII століття і вважають прообразом сучасного петриківського розпису. Характерною особливістю петриківського розпису є перевага рослинних візерунків (здебільшого квіткових) і створення передовсім фантастичних, небувалих у природі форм квітів, в основі яких лежить уважне спостереження місцевої флори, наприклад, «цибульки» або «кучерявки». Широке застосування в розписі мають мотиви садових (жоржини, айстри, тюльпани, троянди) і лугових (ромашки, волошки) квітів і ягід калини, полуниці та винограду. Характерним для візерунків є також зображення акантового листу, що його звуть «папороттю», бутонів та перистого ажурного листя.

Нерідко квіти та ягоди поєднано з птахами, іноді використовують зображення тварин і людей, які традиційно мають дещо фантастичний вигляд. Часто в «петриківці» використовується образ жар-птиці — міфічної істоти, що приносить щастя, з фантастичними візерунками по всьому тулубі.

Петриківський розпис традиційно виконували на білому тлі (побілені стіни та білий папір), проте сучасні майстри роблять розписи на фоні різноманітних кольорів, зокрема чорного, синього, зеленого, червоного.

Характерним для петриківського розпису є те, що весь малюнок ніби розгорнутий по площині, має поверхневий вигляд. Орнамент вибудовується навколо одного або кількох стебел, до яких приєднані всі елементи основної частини орнаменту. При цьому лінії стебел і гілчок не перетинаються між собою, а багато елементів розпису (квіти, листки, ягоди тощо) мають силуетне зображення. Фігури птахів, звірів, людей мають здебільшого контурне зображення. Тварин малюють у профіль, а квіти — анфас.

Особливістю розпису є також те, що елементи малюнку (пелюстки, стебла, ягоди тощо) виводять одним мазком.

За мотивами **Петриківського розпису** була створена
Валентиною Мірошник авторська лялька
"Петриківська мальованка"

<https://www.facebook.com/valentinakuklamotanka>

Петриківська мальованка
Валентина Мірошник
2016

ТЕМА №16

Яворівський розпис.

"Яворівочка" авторська лялька.

Яворівський розпис – це український народний промисел, який виник у XVIII столітті на території сучасного Яворівського р-ну Львівської області — центрі збуту розмальованих виробів із дерева.

Яворівський розпис має свої давні традиції. Найбільш часто він використовувався при прикрашанні скринь. Як правило, орнамент складався з рослинних і геометричних мотивів.

Широко застосовувався яворівський розпис і на дерев'яних іграшках— кониках, метеликах, пташках, візочках, виготовлених з дерева із оригінальною конструкцією, механікою для кожної забавки, які за задумом були прості, реалістичні, привабливі.

Яворівська забавка (саме забавка, а не іграшка, оскільки походить від забавляти, бавити, заспокоювати) — іграшки, що майструються в основному з осики (здавна вважається, що вона має властивість відганяти усе лихе) та прикрашаються традиційним яворівським розписом — «вербівкою». Всі малюнки, а це квіти і листочки, виконуються у вигляді вербових гілок.

Для розпису ще на зорі Яворівської забавки використовувалося три кольори: зелений (що символізує траву та листя), червоний (плоди та ягоди), синій (небо та воду), а на початку ХХ століття почав використовуватися четвертий колір — жовтий (сонце).

Достовірних відомостей про те, коли на Яворівщині з'явилися забавки не збереглося. Проте дослідники, виходячи із давніх традицій обробки дерева, самотності конструкційних, орнаментальних, колористичних вирішень, які є неповторними в інших етнографічних районах України, дають підстави твердити про глибоку закоріненість та місцеве походження цього виду художньої творчості.

Яворівські столярі виготовляли різноманітні візочки з драбинками або з профільованими і розмальованими побічнями, з одним або двома силуетно вирізаними кониками на його передній частині основи. Користувалися популярністю іграшкові меблі (столи, скрині, стільці, лави-ліжка — бамбетлі), іграшкові музичні інструменти: скрипки, сопілки, пищики, тарахкальця, тріскачки і под. Яворівські різьбярі виготовляли на продаж анімалістичні фігурки, переважно коників.

За мотивами **Яворівського розпису** була створена Валентиною Мірошник авторська лялька "**Яворівочка** "

<https://www.facebook.com/valentinakuklamotanka>

Яворівочка
Валентина Мірошник
2016

РУКОТВОРИ
rukotvory.com.ua

ТЕМА №№17-18

Іграшка-лялька. У життєдіяльності українського народу.

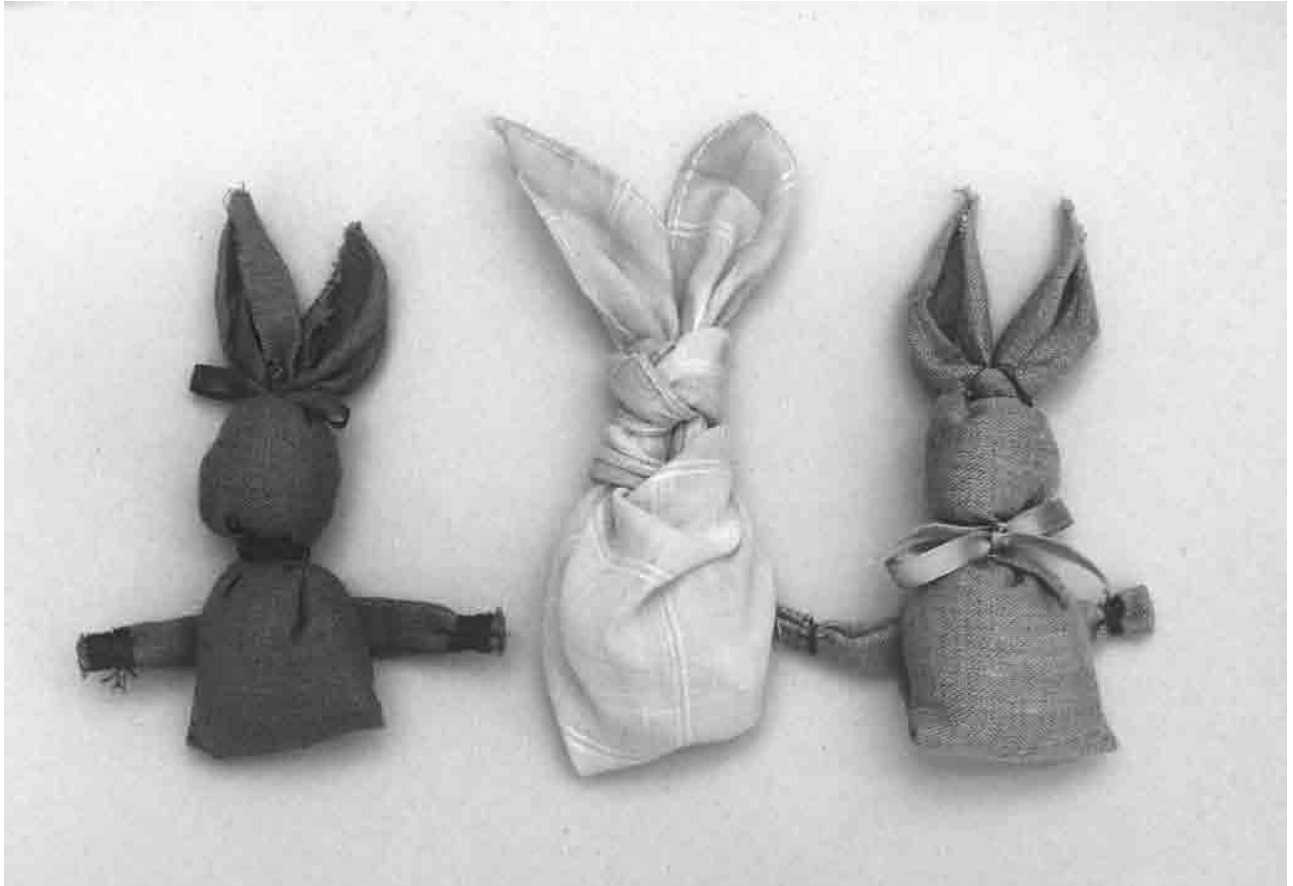
Народне іграшкарство — важлива складова культури будь-якого етносу. Воно використовувалося народом як засіб виховання в національних традиціях. Ужиткове мистецтво іграшки несе вказаному вигляді світосприйняття поколінь, ментальність народу. Воно завжди привертало пильну увагу філософів, психологів, педагогів, етнографів, мистецтвознавців. Великий український філософ, письменник-гуманіст, педагог Г. Сковорода зазначав, що «кожний повинен пізнати свій народ і в народі пізнати себе». «Пізнати свій народ» — означає досягнути розумом його історію, звичаї, традиції, обряди, обереги, ремесла як складові етнокультури та духовності. Адже культура — це дух і душа народу, а душа, тобто духовність спільноти, є споконвічним невмирущим корінням національної свідомості народу. А М. Грушевський писав: «У ляльок граються тільки дівчатка. Часом від них не відірвеш і великої дівки, заміж йде і в скрині ляльки везе — так любить це добро своє! Такі речі не схвалюються людьми, хоча з усмішкою пробачаються. Хлопці часто ворожо на ці дівчачі забавки дивляться, нищать їх, глумляться, як знайдуть, тому дівчата ховають свої ляльки від них. Втім, хлопці й самі часом побавляться ляльками, а потім чогось лукавий таки підкусить їх, і вони поглумляться над тим скарбом чи переховають так, щоб дівчатка попошукали. У хаті не раз і скарги за ляльок — батьки та матері гримають за це на хлопців.

Скарб свій дівчатка тримають у коробці якійсь, у решеті невеликому, у циділковій покинутому чи в старому очіпкові. Ляльок-хлопчиків не роблять, а все дівчат та молодниць — зрідка бабу і дитинку у сповитку. Клаптики матерії для того, щоб робити ці вузлові ляльки, звуться крам, крамнинки, крамки, прибор, приборники. До них ще й прядиво держать.

Щоб ляльку зробити, спочатку пожують хліба в роті, а з нього виліплять кульку, положать її у полотнинку, зав'яжуть як вузлик ниткою, сформуєть голівку, а зверху придушать, щоб вийшло таке як очіпок у молодиці чи стрічка у дівки. Як висохне, вив'язують, наче молодицю, хусткою, або, як дівці, вичешуть кіску з прядива і, узявши за лоб, ззаду заплетуть її з кісниками і стрічками.

У вузлик — голівку, на місці, де він зав'язаний і де буде у ляльки шия, встромлюють коротеньку паличку або ще більше обмотують»

Технологія виготовлення іграшок-мотанок

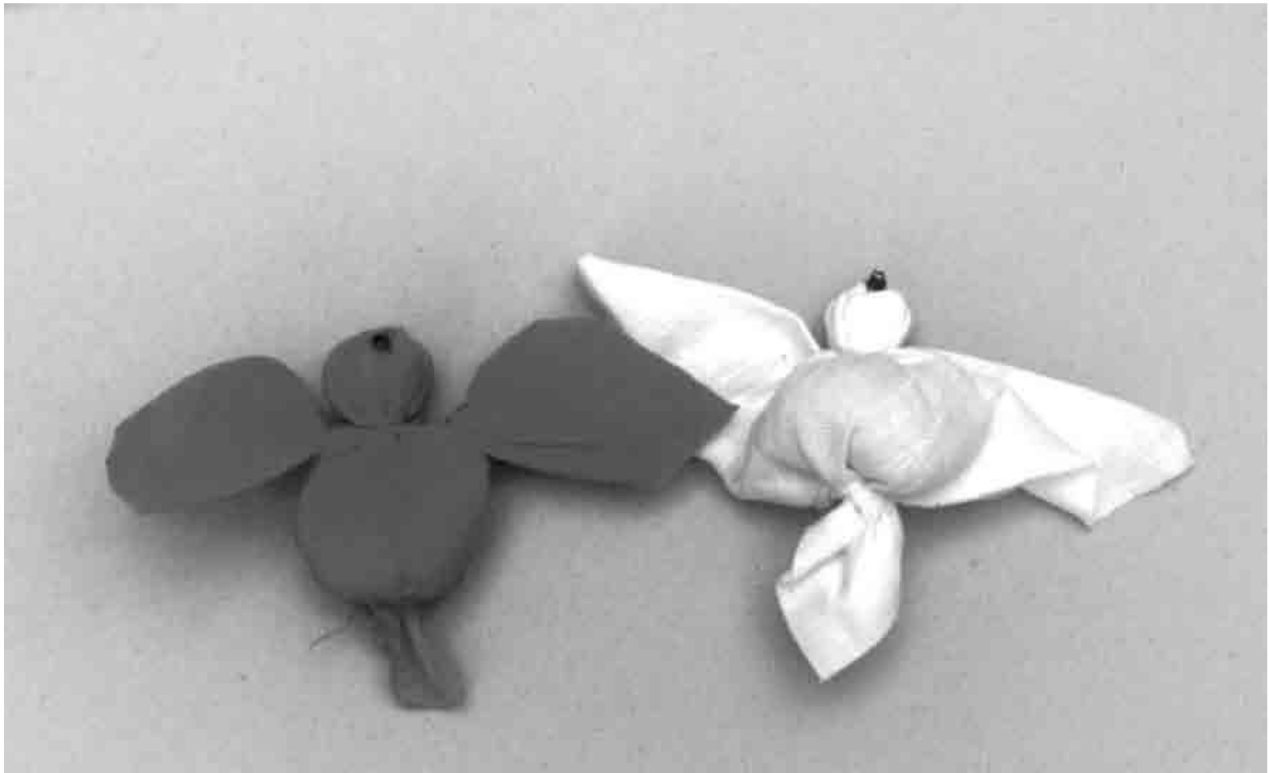

Мотанка «Зайчик»

Іграшку з тканини «Зайчик» робили в давнину для дітей трьох років, щоб вони мали друга. Іграшка була для дитини співрозмовником у процесі гри. Така гра пов'язана з ейдетизмом сприймання навколишнього світу дитиною, коли вона поводить себе з іграшкою чи лялькою як із живою олюдненою істотою, що характерно для цього вікового періоду її розвитку. Таку іграшку батьки давали дитині, коли її на деякий час залишали наодинці. Коли малюку стало самотньо або страшно, то він звертався до зайчика як друга, розмовляв та грався з ним. Тому малюк був ніжним і чуйним до своєї іграшки, оскільки вбачав у ній рідну душу. Іграшковий зайчик був живою істотою, олюдненою іграшкою і водночас оберегом для малюка. На Великдень зайчик міг принести в подарунок писанку або крашанку.

Виготовляли «Зайчика» прийомом мотання форми іграшки з одного клаптика тканини.

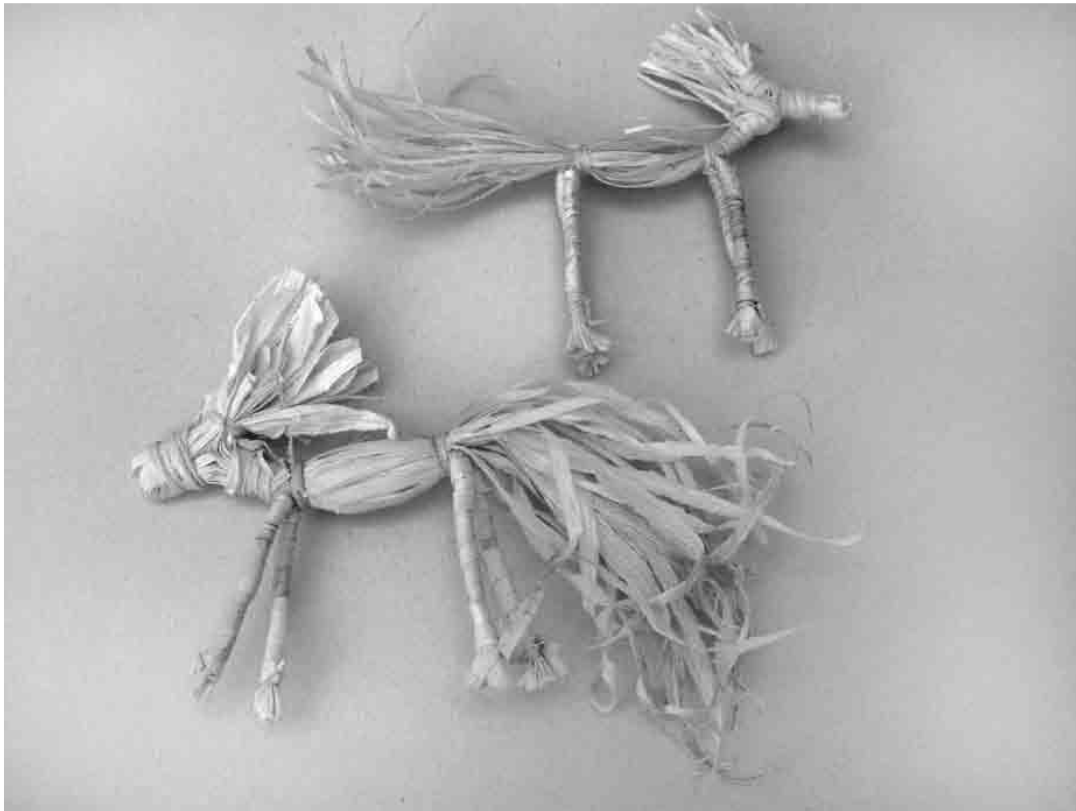
Мотанка «Пташка»

Часто у народі пташок виготовляли з клаптиків тканини способом загортання, як створюють вироби в техніці орігамі. Вони слугували як обрядові іграшки-ляльки. Виготовляли їх під час заклику Весни, що символізувала Птаха Радості.

Створювали ляльку таким чином: брали квадратний клаптик тканини, приблизно 25х25 см, й на вивороті склали по діагоналі трикутник, зміщуючи кути приблизно на 1,5 см. З цього боку повинно бути «черевце», а з верхніх кутів тканини — «крила». Потім загинали правий і лівий кути до нижнього кута. На відстані 1-1,5 см міцно намотували верхній кут нитками і зав'язували — утворювався «дзьобик», після чого розправляли складки тканини «черевця» більш короткого кута доверху. Між утвореними частинами тканини (трикутниками) під самий «дзьобик» клали жмуток набивки з клаптиків тканини, вовни тощо і зав'язували нитками внизу, створюючи «голівку». Після цього розправляли складки тканини «черевцем» доверху і розкривали «крильця». Між частинами тканини клали більший, аніж для «голівки», жмуток і створювали округле «черевце» пташки. При цьому, щоб «черевце» стало випуклим, підтягували задній кут тканини, що покривив спинку, й зав'язували ниткою. Від випуклого «черевця» виникав «хвіст», який розправляли за формою. «Крильця» зав'язували ниткою, підтягуючи тканину до «голівки» і трішки доверху. Таку іграшку закріплювали на нитці й підвішували, щоб вона могла «літати».

Мотанки з природних матеріалів

В Україні іграшки виготовляли не тільки з твердих (ріг, камінь) і пластичних (глина) матеріалів, а також із лози, соломи, рогози, сушеної трави, листя кукурудзи тощо. Ляльки, іграшки-мотанки з листя кукурудзи, трави, рогози, соломи стали художніми об'єктами сучасного народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Технологія створення народної ляльки-мотанки не втрачена. Але секрети створення ляльки залишаються назавжди нерозгадані до кінця, оскільки кожна людина надає їй свою особисту інформацію. У ній сконцентрована народна мудрість, традиції та вірування багатьох поколінь.

Сьогодні іграшка-мотанка стала художнім виробом, видом ужиткової творчості багатьох майстрів, учителів та креативним видом діяльності школярів у гуртках декоративно-прикладного мистецтва. Традиційна народна іграшка з такого природного матеріалу, як сіно, трава, кукурудзяне лушпиння, очерет, солома, була поширена в різних регіонах України. Це пов'язано зі способом життя селянина, котрий значну частину часу проводив у полі. Природні матеріали були завжди поряд і ставали основним компонентом для швидкого виготовлення ляльки чи іграшки для малечі безпосередньо в полі чи у діброві, край степу.

Г.В. РЕЗНИЧЕНКО

ІГРАШКИ-МОТАНКИ

Навчально-методичний
Посібник

<http://docplayer.net/54977501-G-v-reznichenko-igrashki-motanki-navchalno-metodichniy-posibnik.html>

**Дистанційне навчання для учасників гуртка: « ЛЯЛЬКАРОЧКИ »
(Українські народні ремесла)**

Керівник гуртка: Корж А. В.

